

- *Számvetés*
Elnöki beszédek ◀

•

•

•

•

ELNÖKI JELENTÉS A NÉPKÖR VÁLASZTMÁNYÁNAK ÉS TISZTVISELŐKARÁNAK 1925. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL

Igen tisztelt közgyűlés!

Mi mindnyájan, akik a 1925. évi közgyűlés bizalmából a Magyar Népkör választmányának és tisztviselőkarának tagjai lettünk, munkánk megkezdésekor tudatában voltunk annak az alapvető ténynek, hogy a mi Népkörünk létrehozó oka, életének egész tartalma s fennállásának célja: az eszményi kultúra ápolása és terjesztése.

Nagyon jól tudtuk mindnyájan, hogy ehhez a nagyszerű célhoz a megértésen, a szereteten, a minden fennköltért való lelkesedéssel keresztül vezet a mi utunk.

Jól tudtuk mindnyájan, hogy a munkazubbonyos, szürke hétköznap fülsiketítő zsvajja, a versengés és széthúzás örök komédiája, a kenyérért való könyöklés és öklözés könnyesen szomorú tragédiája nem alkalmas arra, hogy nekünk embereknek szívébe szépséget, mélységet, lelkesedést telepítsen, mert a munkazubbonyos hétköznap zsvajjától az egyik ember nem hallja a másikat, s az ökölharc heve nem melegíti fel a szíveket.

És mi mindnyájan nagyon jól tudtuk, hogy a törekvésekben való megértést és szeretetet, a célokért való töretlen lelkesedést és tetterőt nem a föld sarába ragadt tragikomédiák fogják az emberek szívébe belopni, hanem a magasan és tisztán ragyogó ideák.

Tudatában voltunk mindnyájan annak, hogy nekünk ez ideák felé kell szállanunk, minél magasabban, hogy minél biztosabban elszabaduljunk a könyöklés és öklözés honának hatóköréből, hogy így az ideák magaslatáról biztosan kijelölhessük azt az utat, amely bennünket a mi célunkhoz: a mi Népkörünk céljához elvezet.

Azt hiszem a fennhéjzás vádja és az álszemérem hazug gesztusa nélkül mondhatjuk, hogy sikerült ezt az utat megtalálnunk, és ezen az úton a munkában való szeretet, megértés s a töretlen lelkesedés tettekhez is vezetett bennünket.

Ezeknek igazolása végett hivatkozom elsősorban arra az öt kultúrestére, amelynek úgy hiszem, maradandó nyoma maradt mindnyájunk lelkében.

A kultúresték rendezésében az vezetett bennünket, hogy beillesztjük magunkat a kultúra egészébe, hogy utakat és módokat keressünk a kultúrközösségbe való szoros bekapcsolódásra, mert úgy hittük, hogy az egyetemesbe való bekapcsolódás fogja jelenteni a mi vérkeringésünk megindulását is, a felocsúdást, az életet.

Úgy vélekedtünk mindannyian: a kultúrát nem lehet elképzelni részekre felosztva, részenként elszigetelve, hanem csak együttesen és egységesen, számtalan szállal egybekapcsolva, szét nem választható sokféleségben, csodálatosan komplikált érrendszerrel, amelyben forró és közös vér áramlik, a kultúrközösség vére, amelynek élénk áramlása életben tartja a kultúra hatalmas egészét.

Hogy ezt a célunkat elérjük, kultúrestéink keretén belül a vajdasági magyar kultúra értékeinek kicserélését is programunkba vettük, hogy ezen keresztül a kultúrközösség eszméjét, de egyben az egyetemes kultúrába való beilleszkedés ideáját is szolgáljuk.

Kultúrestéinken Petrányi Ferenc *Az élet eredetéről*, Ginder József *Az ábrázolás művészetéről*, Darvas Gábor *A rádióról*, dr. Varró János *Rómáról* tartott előadást, az ötödik kultúrestét pedig Jókai Mór, a Mesemondó 100 éves évfordulójának szenteltük lelkes ünnepség keretén belül.

Ezen az ünnepélyen Jókai Mór elvezetett bennünket az ő világába, abba a világba, ahol a szerencsétlen esetből boldogan erős lesz, ahol az igazságtalanon az igazság győzedelmeskedik, ahol az erkölcstelenségen diadalt ül az erkölcs, ahol az ördögöket leigázzák az angyalok, ahol a tudatlanságon erőt vesz a felvilágosultság és tudás, abba a világba, ahol mennyek lesznek úrrá a poklok felett.

Jókai Mór megismertette velünk az ő világát, amely az eszmények világa, a tiszta fehér lelkesedés minden jóért és magasztosért s amelynek lényege a nagyszerű hit a jónak győzedelmében a rossz felett.

Ebből a példából erőt s mélységet nyert a lelkünk, de nemcsak erőt merítettünk abból, de elértük azt a célunkat, hogy integráns részei legyünk a vajdasági kultúrának.

•

Vajdasági sajtónk egyik legkiválóbb orgánuma (a *Bácsmegyei Napló*) két ízben is vezércikkben foglalkozik kultúrmozgalmunkkal *A becseji magyarok s A becseji példa* cím alatt.

„A magyarság sorsának intézése – írja – lassan a legjobb és legihivatottabb kézbe kerül: a magyarság kezébe. Csak pár nappal ezelőtt írtuk, hogy a magyar kultúra összetételő, egységet teremtő hatalmával kell összegyűjteni a mindennapi élet szétszórtjait. Rámutattunk arra, hogy a helyi feladatok vállalásán és betöltésén kell kezdeni az új utak új munkáit. A becseji magyarok megmozdulása, az óbecsei Magyar Népkör elhatározása példaadó, visszhangos megmozdulás!”

Ez azonban még nem minden, amit a mi célunk: az eszményi kultúra ápolása és terjesztése érdekében tehetünk.

Teljes tudatában voltunk annak is, hogy a kultúra a legfőbb hordozója a könyv és részesei voltunk és vagyunk mindannyian annak a hagyománynak, amely a Népkör könyvtárával szemben mindnyájunkat egyaránt kötelez.

De ebben az évben nemcsak a tehetségeink arányában végzett könyvvásárlás, de a szerencsés véletlen gyors kezű kihasználása is közrejátszott, hogy könyveink számát másfélezerrel megszorítsuk, s ezáltal csaknem kétszeresére emeljük könyvállományunkat.

Mikor ezt a tényt a szerzés boldog örömeivel állapítom meg, lehetetlen meg nem említenem, hogy e könyvek között 690 ifjúsági könyv is van.

A mi gyermekeinknek kezén hét év óta nem volt magyar könyv, s hét év óta olyan nemzedék nő fel, aki nem ismeri a könyvnek örömét, aki nem szokott hozzá a mesevilág mannáján az olvasás gyönyöréhez, s így elvesztette reményét az ígéret földjére, arra, hogy a kultúra forró vérkeringésébe a könyv szeretetén keresztül elválhatatlanul belekapcsolódjék.

De hisszük, hogy ez a 690 könyv ezentúl olyan fegyver lesz a kezünkben, amely nem ölni fog, hanem életet teremt, amely nem fog sebezni, de gyógyítani, amely nem fog rombolni, hanem építeni, apró, fehér, ártatlan lelket építeni, nemesíteni s felnevelni a kultúra olthatatlan szeretetére.

Éreztük azonban mindnyájan, midőn ez év elején kultúrprogramunkat kitűztük, hogy elerőtlenít bennünket a hontalanság tudata.

1925. év márciusában, mikor megbízatásunkat nyertük a közgyűléstől, valamennyien otthontalanok vagyunk, és csupán csak a könyvtárunknak van még május 1-jére felmondott vendégbarátsága a Kath. Legényegyletben, hogy azzal teljesen hontalanok legyünk. Végso szükségben a Sztáribecseji Népbankhoz fordulok engedélyért, hogy bár ideiglenesen, de elhelyezzük könyvtárunkat annak forgalom céljaira nem használt helyiségeiben, és hálás köszönettel kell visszaemlékeznünk, hogy az a Társaság, amelynek célja tisztán lukratív, igazgatósági határozatával egyhangúan engedelmet ad, hogy helyiségeiben könyveink menedéket találjanak.

Csaknem egyidejűleg tárgyalásba bocsátkoztunk az Ipartestülettel is, abban a reményben, hogy annak nagytermét kibérelhetjük körünk céljaira, de hiáavaló minden igyekezetünk, megegyezés nem jöhet közöttünk létre, mert az Ipartestület ünnepnapokon maga céljaira kívánja fenntartani a kérdéses helyiséget.

S most, mikor minden reményünket elvesztve, a hontalanság legsötétebb periódusába léptünk s azt hittük, hogy ez a sötétség az enyészet homálya, a végso kísérletet tettük meg.

Az 1925. évi május hó 4-én a Róm. Kath. Legényegyletnek abban a szobácskájában, ahol a Népkör egykor elhelyezve volt, a választmány indítványomra oly határozatot hoz, hogy a lakáskérdést házvétellel oldja meg, s a vételhez szükséges összeget kamatmentes kölcsönnel fedezi.

És a mi hivatásunk teljes tudatában, a mi igazságos ügyünkbe vetett mélységes bizalommal, azzal a fanatikus hittel, hogy a mi oltahatatlan vágyunknak teljesednie kell, közös erővel és nem csüggedő lelkesedéssel rövid hét nap alatt megteremtettük kölcsönjegyzés és ajándékok útján azt az alapot, amely lehetővé tette, hogy megvásároljuk házunkat s immár otthonunkat, amelyben ma első ízben tartjuk meg közgyűlésünket. (Sőt két hét alatt már túl is van jegyezve a vételár, amennyiben 200 000 dinár gyűlik össze a házalap rendelkezésére.)

Május 4-én határozza el a házvételt a választmány még üres pénztárral, s május 23-án már alá is írjuk a házvételi szerződést és az 1925. évi november hó 11-i választmányi ülésen nemcsak teljesen kitatarozva és karbaállítva vesszük át otthonunkat, de azzal a jóleső tudattal, hogy az egész vételárat ki is fizettük.

•

Jegyzőkönyveinkben legszebb szavainkkal örökítettük meg azoknak nevét, akik ajándékaikkal és kamatmentes kölcsönökkel lehetővé tették a házvétel akciójának sikerét, szívünk melegével fűtött szavakkal köszöntük meg lelkes tetteiket, s mégis lehet, hogy e szavak varázsa elszíntelenedik, a mi szívünk kihűl, de ezek a falak örökké őrzik ezt a nemes energiát, amely azokat a mieinkké tette, ebben a földélen maradó anyaggá vált az a nemes lelkesedés és áldozatkészség, hogy fölénk borulva, örökké az otthon melegét és fényét ajándékozza nekünk.

A mi otthonunk megszerzésében azoké az érdem, akik adtak, akik bőkezűségükkel lehetővé tették nekünk, hogy közel 60 év múlva végre az otthon tüzének melegét érezzük, de lehetetlen ugyanakkor meg nem említenem, hogy a gyűjtés nagy munkáját velem dr. Varró János osztotta meg, aki lelkének nemes lendületével, meggyőződésének tüzevel, rábeszélő erejének hevével és a Népkör iránti feltétlen és odaadó szeretetével csodálatos sikereket ért el, lehetetlen köszönetet nem mondanom Katona Istvánnak és Komenda Jánosnak, akik a lelkesedés nem hűlő melegével, a kiábrándulást nem ismerő őszinte odaadással olyan eredményeket mutattak fel, amelyek nevüket a mi történetünkben a legjobb helyen örökítik meg. De lehetetlen köszönetet nem mondanom mindazoknak, akik kisebb mértékben bár, de mindvégig az eszme szolgálatában álltak.

Abban a munkában, amelyet ez évben Népkörünk erkölcsi és anyagi felvirágoztatása érdekében végeztünk, lehetetlen ki nem emelnem Czabaffy László könyvtárost, aki lelkes és intenzív munkájával képessé tesz bennünket, hogy kultúrfeladatunkat becsülettel megoldjuk, hogy könyvtárunk ne holt tőke legyen, de gyümölcsöző törzs, amely azonban nemcsak gyümölcseivel teli, de termékeny magokban is dúl.

Lehetetlen ki nem emelnem Katona István pénztárost, aki ezt a tisztét hivatásának, sőt missziójának érzi, aki az ő tisztjének hatáskörét nem pusztá paragrafusnak, de lelkiismereti parancsnak tekinti, aki elől jár a munkában és tettekben, ha meg van róla győződve, hogy azzal a mi körünk javát szolgálja.

Most pedig emlékezzünk meg azokról, akiket a sors keze közülünk csendesesen átvitt a túlvilág örökkévalóságába.

Obláth Béla tiszteletbeli tagunk 1925. év július havában költözött el közülünk.

•

Ő nemcsak körünk bölcsőjénél állott, de már annak az eszmének is életadó ereje volt, amely olyan egyesület megalakítását kívánta, ahol a közös kulturális törekvés egy gárdába tömöríti társadalmunkat vallás és társadalmi állásra való tekintet nélkül.

Ő mint ennek a magasztos eszmének haláláig hű hagyományosa csiszolt elméjével, kiművelt szellemével, mélyen érző lelkével s körünk iránt való odaadó ragaszkodásával legmélyebb hálánkat és szeretetünket vívta ki.

Életében tiszteletbeli tagunkká emeltük s most halála után, midőn a kegyelet szavait fonjuk emléke köré, emeljük őt az emlékezős pajzsán példaképünké mindnyájunk feje fölé.

Simovics János választmányi tagunk 1925. évi november havában dőlt ki sorainkból. Szelíd, rokonszenves lénye, amely a magyar ügyekben intranzingensen forró volt, a közös munkában hozzánk nőtt. Még az otthonunkat átvevő ülésen jelen van, örömben odaadó osztályrészesünk, s két hétre rá önkezevel hívja el a halált.

Halottaink emlékét őrizzük kegyelettel!

Legyen emléküek áldott s példájuk termékeny.

Igen tisztelt közgyűlés!

Az alatt a tíz hónap alatt (1925. március – 1926. január), amelyre megbízásunk szólt, nem tudtunk minden feladatot megoldani, amely megoldásra várt, nem tudtunk minden hiányt pótolni, amely pótlást igényelt, de az, amit sikerrel befejeztünk, becsülettel bevégeztünk, legyen mindnyájunknak buzdítója a jövőre, mert szükségünk van arra, hogy higgyünk magunkban, higgyünk céljainkban, higgyünk azok beteljesedésében, és ha nem szününk meg hinni és tenni, a mi egyesületünk ki fog emelkedni a szürkeség porából s a kultúra fénylő tornya lesz.

Abban a reményben, hogy az 1925. év eredménye mindenki hitét megerősíti, mindenkiben tetteket érlel, kérem a tisztelt közgyűlést, hogy az elnökség és a választmány működéséről tett jelentésemet tudomásul venni, s egyúttal részére a felmentvényt megadni szíveskedjék.

1926

●

ELNÖKI MEGNYITÓBESZÉD A MAGYAR NÉPKÖR 1927. JANUÁR 30-AI KÖZGYŰLÉSÉN

Igen tisztelt közgyűlés!

Minden egyesülésnek ereje azoknak egyeteméből nőtt ki, akik az egyesülésre kezet kézbe összefogtak. És ez az erő annál hatalmasabb, minél számosabbak azok a tagok, akik a nemes összefogás láncában egy céltől fűtötten menetelnek. Minél nagyobb ez a sereg, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy szövetkezésének kijelölt eszményei földre szállanak, és valóságos életet nyernek.

A mi egyesülésünk már részesült az eszmények és remények testbe formálódásának ebben a csodájában, már volt részünk abban a kivételes áldásban, amely ereinkben a vért mozgásba hozta és tagjainkba erőt varázsolt; de a növekedésnek boldog érzését csak az elmúlt év hozta meg nekünk.

Az elmúlt év 72 taggal növelte a mi régi lelkes seregünket, amelynek az eszmékhez való hűsége, a tettekben való kitartása, az áldozásban való nagylelkűsége eddig is példát teremtett és példára serkentett.

Tudom azonban nagyon jól, hogy hibába és tévedésbe esném, ha vak és hiú örömmel csak növekedésünknek tényéről számolnék be, de nem vizsgálném azokat a lelki indítóokokat, amelyek ezt a 72 új osztályos társunkat hozzánk kapcsolta.

Nagyon jól tudom, hogy a mi fiatal seregünk nem mindegyik tagját indította a mi körünkbe való belépésre annak világos tudata és megfontolása, hogy kötelessége a mi célunk, a magyar kultúra ápolásának, művelésének és terjesztésének katonájává szegődnie, mert igen gyakran talán a szeszély, talán a pillanatnyi hangulat vagy az el nem utasíthatás kényszere, esetleg csak egyéni szimpátia vagy más kiszámíthatatlan lelkiállapot, tehát nem a céljaink által fűtött és a céljainkért lelkesülő elhatározás volt a hozzánk csatlakozás oka. Ezek a laza és könnyen pattanó kötelékek pedig, úgy érzem, sokakat nem tudnak majd tartósan hozzánk rokonítani.

Már pedig nekünk nemcsak növekedni kötelességünk, de multhatatlan életparancsunk, hogy a hódított teret meg is tartsuk.

•

És mikor arról van szó, hogy a magyar kultúrának ezt a most verbuvált fiatal katonáit a mi rajvonalunkba végképp beillesszük, nincs kihez máshoz fordulnom segítségért, mint éppen a mi körünk régi, kipróbált seregéhez.

Mert ebben a régi seregben élnek a mi hagyományaink, amelyek az önbizalmunkat erősítik, bennünk él a hűség, amely nélkül nincs tartós szövetség, tulajdonságuk a kötelességteljesítés és áldozás, amely nélkül nincs út a célhoz, a munkavállalás kedve, amely nélkül holtak a törvényeink és a lelkesedés fénye, amely nélkül hidegek a tetteink.

Ezekhez a kipróbáltakhoz szólok és rájuk hárítom a kötelességet, hogy a mi új csapatunk lelkébe ömlesszék át mindazt a nemes tulajdonságot, amely őket nekünk, ennek az egyesületnek, a mi közös ideális céljainknak megtartotta.

Ez a feladat ne legyen egy ünnepi percben vállalt kötelesség elszálló lelkesedése, de legyen ez a gát órének éber és lankadatlan munkálkodása, akinek óvó, segítő, javító, erősítő keze mindenütt ott van, ahol ez a gát gyengének bizonyul, ahol azt a védőgátat káros áramlatok, rosszakaratú hullámok kikezdeni, ahol azt netán álnok kezek átszakítani akarják.

Legyen ez a munka a hétköznapi állandó és lankadatlan munkája mindenkor, mindenhol és mindenki előtt, mert így áramlik át az összefogott kezekbe a meleg tovább és tovább, míg az egész kort ugyanaz a meleg élteti és lelkesíti.

Ha a hétköznapiaknak ebben az eredményesen teljesített munkájában gyűlnek össze azok a nektárcseppek, amelyek megtöltik majd a mi ünnepi kupánkat, akkor abból én is minden fenntartás nélkül lelkesen ürítek, mert ez az ünnepi perc megbizonyosít engem is, hogy a mi szaporodásunk nem látszat, de igaz valóság.

S erre az erős, egységes, lelkes gárdára szükségünk van nekünk, nekünk szükségünk van egész önmagunkra! Azok a terhek, melyeket az otthonunk megalapítása vállainkra rakott, megkövetelik, hogy mindenki a helyén legyen vonakodás és húzódozás, hátsó gondolatok és kibúvókeresés nélkül. S valóban el kell ismernem, hogy az elmúlt egyesületi évünk a terheket olyan mértékben könnyítette, hogy arra sem előrelátással számítani, sem pedig abban a legrózsásabb látással hinni nem lehetett.

•

A lepergett esztendő elején 155 000 dinár volt az adósságunk, de az év végén 78 000 dinárra csökkentek terheink. 77 000 dinárt sikerült tehát az 1926-os egyesületi év folyamán adósságainkból letörleszteni.

A terhek, minél messzebb visszük, annál nehezebbre, de az örömnünk annál nagyobb, minél közelebb a terhek levétele. S ez az év bennünket e hosszú út felén átvezetett.

De ezt az utat nem önerőnkől tettük meg, mert csak úgy volt módunkban 77 000 dinárt törleszteni, hogy ennek fele részét, azaz 37 500 dinárt ajándékba kaptuk lelkes tagjainktól.

Nem hangzatos frázis, nem papírból készült szóvirág, nem kisújtásozott szólásforma tehát, amit a régi gárdáról mondtam, mert íme, e gárda tagjainak áldozása a kultúra oltárán ismét olyan meghatározó tények elé állított bennünket, amelyek évkönyveink legfényesebb fejezetét fogják alkotni.

Valóban azt kell hinnünk, hogy amióta ez otthont házalapítóink nemes felgerjedéséből magunkénak, tulajdonunkul mondhatjuk, azóta ezeknek a falaknak megvan az a varázsuk, hogy az, aki közéjük lép, a mindennapi élet önzését, az anyagiasság önösségét levetkezi, s annak a lelkességnek, annak az önzetlenségnek és áldozatkészségnek hatókörébe jut, amelyekről ezek a falak s a rájuk boruló tető regél.

Fogadják azok, akik ezt a nemes tettet velünk cselekedték, meleg, szívből jövő áldásukat, s ami minden szónál ékebben beszél, forró kézzorításunkat. Legyen e kézzorításnak ragaszkodó ereje a mi hangtalan beszédünk ékesen meggyőző logikája és lüktető melege, a mi forrón áramló szívünk beszédes üzenete.

Ezen a 77 000 dináros teljesítményünkön kívül a múlt év történetéhez tartozik az az eléggé meg nem becsülhető vállalkozásunk, hogy otthonunkat úgy alakítottuk át, hogy az kultúrestjeink rendezésére alkalmassá vált. Ez a kis menedéke a kultúrának igazi otthonunkká csak ekkor lépett elő, mert csak ekkor lehetett mozgalmainknak valószínűségi színhelye. A mi kultúrmozgalmaink pedig lényeges részei céljainknak és életünknek, tehát e változások lényeges igénykielégítést és vele kapcsolatosan lényeges jóérzést hozott. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy otthonunknak mozgalmainkra alkalmassá tétele anyagi megterhelést is jelentett, éspedig közel 10 000 dinárt.

•

Azért kell ezeket a tényeket itt különösen leszögezni, hogy legalább nagyobb tételekben lássuk, milyen erőfeszítéseket kellett végeznünk, hogy a legsürgősebb munkálatainkat keresztülvigyük, energiánk milyen sűrítésére volt szükségünk, hogy adósságainknak felétől, az értékek zuhanása közben megszabaduljunk, hogy így nyugodtan mondhassuk, adósságunk maradt, de fekvőségeink és egyéb vagyonunk teljes fedezetet nyújtanak.

De akkor, amidőn meg kell állapítanom, hogy az anyagiak terén a mi kereteinkhez és méreteinkhez arányítva tiszteletre, sőt csodálatra méltó eredményt értünk el, addig a kulturális erő kifejtések terén valóban apró számokat mutat a mérlegünk. Minden anyagi erőnk terheink porlasztásában és törlesztésében merült ki.

Pedig nagyon tisztában vagyunk azzal, mit jelent nekünk a könyv a mi kulturális életünk kulturális kincseihez méltó megélésénél.

Nagyon jól tudjuk, hogy a magyar irodalom, művészetek és történelem megismerésének és elsajátításának egyedüli tanítóesetere jelenlegi viszonyaink között a jól felszerelt könyvtár, mert az a többségi államnak nincs programjában, hogy elsajátítsuk a mi speciális faji kultúránkat.

Tudjuk és értjük, hogy magunkra vagyunk utalva, saját erőnkre, saját lelkiismeretünkre s ez a magunkrautaltság kell, hogy minden ambíciókat reáirányítsa azokra a lelki kincsekre, amelyeket összegyűjteni, felhalmozni és terjeszteni csak könyvekben lehet.

Ismerjük feladatunkat a kultúra ápolása, művelése és terjesztése körül, és lelkiismeretünk figyelmeztet kötelességünkre, emeljetek mindenkit arra a legegységesebb műveltségi fokra, amelynél az európai magyar ember fogalma kezdődik.

Ismerjük azt a parancsot, mert hiszen ma, midőn iskoláink nem teljesítik ezt a részét a mi lelki nevelésünknek, százszoros kötelességünk a könyv uralmát megvalósítani.

Mi, akik a régi államrendszerben nyertük nevelésünket, talán még ismerjük a magyar irodalom klasszikusait, a művészeink harcosait, a történelmünk európai jelentőségbe nyúló alakjait, de vajon ki fogja megtanítani a mi gyermekeinknek, hogy volt Aranyunk, Petőfink, Jókaink, Munkácsynk, Kossuthunk, Széchenyink, akiknek lángelméje ma is ragyogó fénykévéi az egész európai kultúrának.

•

Igen, ez a mi kötelességünk, és százszorosan az abban a magunkra utaltságunkban, amelyben másra számítani nem szabad és nem lehet. Nekünk csak akkor van létjogosultságunk, ha a mi kultúrprogramunkat így, ezen az úton, ebben az eszmekörben megvalósítani tudjuk.

Világos tudatában vagyunk ennek az eszmemenetnek, meleg átérzéssel valljuk magunkénak e komoly feladatokat, s mégis a költségvetés napiparancsától kötötten az elmúlt évben könyvtárunk fejlesztésére mindössze csak 665 dinárt fordítottunk.

Érzem ennek a parányi számnak lehangoló voltát, érzem, hogy ez a parány mindenha az óriás szavával kéri számon tőlünk sáfárkodásunkat.

És a számonkérőszék elé állítva mégis azt kell vallanom, hogy nem érezzük magunkat bűnösnek. Igaz ugyan, hogy az adósságoktól megszabadulás utáni olthatatlan vágyunk kimerítette minden anyagi erőnket, de ez csak ideiglenes visszaesést jelenthet kulturális feladataink erőteljes keresztülvitele terén. Lehet, hogy ez az év a hullámvölgy mély pontját fogja jelenteni, de a következő években annál nagyobb nekilendüléssel törhetünk ideális célunk felé, mert nem pányváz le bennünket annyira a gond a törlesztések anyagiasságának cölöpéhez.

A mi egyesületünk idestova 60 éve áll fenn, és 3000 könyvünk van. A mi statisztikánk törvénye azt írja tehát elő, hogy minden évben 50 könyvnek kell bevonulnia a mi kincsházunkba: a könyvtárunkba. Azonban él a reményünk és erős a hitünk, hogy amivel ez az év a statisztika törvényét megsértette, azt a jövő év kétszeresen kiengeszteli.

De a számonkérőszék padján legyen komoly védelmünk az a négy kultúreste is, amelynek erkölcsi és anyagi sikere semmivel sem volt hátrább az előző évek eredményénél.

Petrányi Ferenc apátplébános az ember származásáról, Vécsey Géza a pénz hatalmáról, dr. Varró János varsó–moszkva–szentpétervári útjáról tartott előadást, míg Szántó Róbert vajdasági költőnk szerzői estjét tartotta negyedik kultúresténk keretén belül.

Azokban az utódállamokban, amelyeknek területén magyarok laknak, a magyar irodalom és művészetek erőteljes fejlődésnek indultak. Csehszlovákiában Mécs László, a szerzetes pap vezérsége alatt nagyszerű gárda dolgozik, Erdélyben pedig a határon innen és túl elismert Reményik Sándor és Áprily Lajos reprezentatív

vezérlete alatt olyan méretezésű, súlyú és számú író és művész áll a magyar kultúra szolgálatában, olyan fegyverek vannak kezükben lapok, folyóiratok, irodalmi egyesületek révén, hogy működésüknek irodalomtörténeti igényük van, és műveik jogot formálnak a magyar örökkévalóság Parnasszusára.

A mi Vajdaságunkban, a mi zsíros humuszunkban, úgy látszik, nehezen települ meg az irodalom nemes növénye. Nálunk még azon vitatkoznak a napilapokban, hogy egyáltalában van-e vajdasági magyar irodalom.

Én merem állítani, hogy van! Talán csak bátortalan gyöngé kis növény, amely vágyódva keres éltető napot és meleget – de van! Merem ezt állítani, mert kezünk között vannak a bizonyítékok, kezünk között van olyan adat, mint Szántó Róbert szerzői estje.

A mi negyedik kultúrestünk éppen ezért kinő a rendes keretek közül, mert nemcsak a kultúra szolgálatát regisztrálja, de azt jelenti, hogy a vajdasági magyar irodalom induló hajtásának juttattunk egy meleg estét. És ez nekünk elsőrendű kötelességünk. Mert ez a meleg kell ennek a kibúvó gyenge rügynek, az érdeklődésnek és lelkesedésnek ez a meleg tavasz, mert e nélkül hiába hajt az olimposzi növény, sorsa a sorvadás és pusztulás.

Kaptunk és adtunk, s ebben a meleg kölcsönösségben lehet csak elképzelni azt, hogy az utódállamokban lakó többi magyar kultúrközösségeknek nyomába lépünk.

Igen tisztelt közgyűlés! Számot adtam arról a lelkeségről, amely bennünket tetteinkben irányított, s beszámoltam azokról a tettekről, amelyek a mi lelkünk vágyaiból valósággá voltak átteremthetők.

Ebben a munkában nem elég a kötelességtudás, nem elég a rideg paragrafusok pedáns betartása, ebbe a munkába meleg lelket kell önteni.

Ilyen melegítő lélek volt mindig a mi közös munkánkban Czabaffy László könyvtáros, aki a fokozódó könyvolvasási igény közepette nagyszerűen állta a rohamot, s ki nem merülő energiával volt a mi fegyvernökünk, a mi hatalmas fegyverünknek: a könyvnek az őre!

Ilyen lüktető, meleg vér volt a mi sáfárkodásunkban Katona István, akinek oroszlánrésze van a taggyűjtés eléggé meg nem becsülhető teljesítményében és a mérleg biztos egyensúlyában.

●

Maradjanak mindenkor egyesületi életünkben az a kovász, amelynek nemes hajtóereje ellenállhatatlanul átragad mindnyájunkra, hogy bennünket a mi egyesületünk javának és boldogulásának igaz munkásaivá tegyen.

Most pedig emlékezzünk meg azokról, akiket az örökkévalóságba szólított közülünk az isteni gondviselés.

Emlékezzünk meg elsősorban volt elnökeinkről, Gyarmathy Béláról és Balaton Gyuláról. Az elmúlt év bő aratásában őket is kévébe kötötte és betakarította a halál mindnyájunk Urának csendes szérűskertjébe, a temetőbe. Életünkben a mi egész seregünknek állottak élére, de halálukba sem mentek egyedül, hat más hű tagunk volt kísérorjuk az örökkévalóságba. Mi, akik itt hagyattunk a mi céljaink munkálására, a learatott kévék termékeny és tápláló magvait őrizzük meg magunknak, mert ez az örökség az, amely bennünk a gyengeséget erővé fokozza, s az erőt megsokszorozza. Legyen e néhány szó a végső zászlóhajtás előttük, s legyen a mi emlékezetünk az ő életük továbbfolyása bennünk itt a földön.

Gébell Bélát a határon túl ragadta el a végzet. Azoknak a sorát ritkította vele a halál, akik Népkörünknek legrégebb tagjai közé tartoztak, s a hozzánk tartozandóság hűségével kiérdemelték kegyeletünket.

Magyar József a mi fiatal gárdánkból való volt. Abból a fiatal gárdából, amelynek a jövőben hivatása és kötelessége lesz, hogy belőlünk a hiteinket magukba szívják, és tetteinket tettekkel helyettesítsék. A mi jövőnk egy fiatal katonáját gyászoljuk benne.

Pekarovics István azoknak az egyike volt, akik nemcsak szóno-
kolják a megértést, közeledést és összehozást, de cselekszik is. Fájdalmunk mindnyájunknak, hogy el kellett vesztenünk.

Varga József tanító nem vett aktív részt a mi egyesületi munkánkban, de mint a népnek oktatója, örök ideálja a kultúra fáradhatatlan harcosának. Elszomorítja szívünket sorainkból való kidölte, de emlékét szívünkbe zárjuk.

Fabó Mihályt, aki példás életével mindenki becsülését elnyerte, álarcos rablók gyilkos kezei ragadták ki sorainkból. Az örök törvények végezzék azt el, amit a földi igazságszolgáltatás elvégezni nem tudott.

Brankovics Ilonka ajkáról is letörölte a halál a mosolyt, és megfagyasztotta tréfás kedvét. Az a nagy úr nem ismer tréfát, s el-

•

vitte tőlünk egyik jóltevőnket, aki nehéz napi munkájából félretett keresményét áldozta a Népkörnek házalapítást akciójakor. Örökké emlékezetes lesz nekünk az ő meleg szíve!

Kísérje mindannyiukat áldásunk és emlékezetünk.

Igen tisztelt közgyűlés! Ha mi a mi lelkünk minden sóvárgását, minden vágyakozását tettekbe formálni tudtuk volna, akkor az ezeregyéjszaka csodáiról számolhattam volna be.

De mi csodákról regélni nem tudunk, mert a mi tetteinket a lehetőségek határai emberivé korlátozták. S ami emberi, az esendő és gyarló. Ám amit tettünk, abban a szent odaadásban és lelkesedésben cselekedtük, amely bennünket a mi Népkörünkhöz s annak céljaihoz elválaszthatatlanul és megosztatlanul hozzáköt.

Az, amit tettünk, az kötelességünk volt, de amit mulasztottunk – amiben esendők és gyarlók voltunk –, azért várjuk a feloldozásunkat.

A választmány nevében kérem tehát az igen tisztelt közgyűlést, hogy jelentésemet tudomásul venni, és az 1926-os egyesületi évre nekünk a felmentést megadni méltóztassék.

1927

●

ELNÖKI JELENTÉS A NÉPKÖR VÁLASZTMÁNYÁNAK ÉS TISZTVISELŐKARÁNAK AZ 1927. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL

Igen tisztelt közgyűlés!

Minden haladásnak két titka van: szenvedélyes belegyökereződés a hagyományokba – és hitvallásos, bátor belesudarosodás a modern idők szabad levegőjébe.

A hagyományokban megváltozhatatlan törvények rejlenek, s a gyökereknek törvényei örök igazságai a sudárba szökkenő törzsnek, a virágnak és a gyümölcsnek is.

Semmi sem sürgetőbb feladat, mint a múltunkból az örök érvényűt felismerni, törvényünkül avatni és lelkes jóakarattal betölteni.

A Hagyomány, a múltnak ez az örökérvényű törvénygyűjteménye az a gyökérzet, amelyből szükségszerűen kinő a jelen törzse, a jövő virága és gyümölcse.

De a hagyománynak legfőbb és legörökebb törvénye éppen ez a növekvés: a hívő és bátor lombosodás az eszmék és eszmények melegítő napja alatt.

Nem hű szolgálja az a hagyományok törvényeinek, aki azokból öncélú kultuszt úz, aki a gyökérzetről azt hiszi, hogy ez maga az egész növény, és szent elfogultsággal levág róla minden új hajtást, amelyet az új idők új eszméinek teremtettségének kicsalt.

A gyökérből kisudarosodó törzs más valami, mint a gyökér – más élet –, új élet, de mégis az az örök igazság úr felette, amely a gyökérnek is megváltozhatatlan törvénye.

És ez a törvény parancsolja a hittel telt bátor belenövekedést az új időknek új szellemébe, a modern idők melegítő napjai felé.

A biztos talaj s a melegítő napok felé hajszoló, olthatatlan vágy mozdít ki bennünket a hínáros tespedtségéből, s tart meg abban a mozgásban, amelynek örökké modern eredménye a haladás.

És a magyar életnek is legtöbb parancsa ez az örökké haladó mozgás. De ennek feltétele nemcsak a hagyományok tisztelete, hanem bátor törekvés az új idők új eszméinek betöltése után.

Íme, itt van a magyarázata annak a kultúrprogramnak, amelyet az elmúlt év során valóra váltani igyekeztünk.

A magyar közönségnek legnagyobb része még idegenül, sőt ellenséges felkészültségben áll az új magyar irodalommal, az új magyar írógenerációval szemben.

Olyan furcsán tragikus ez, mint a gyökérnek ellenségeskedése a törzzsel – a törzs gonosz indulata a virág ellen –, a virág féltékenysége a gyümölcsre. Hiszen ezek más időben és más formában, de ugyanazoknak az elveknek, ugyanazoknak a törvényeknek kifejezői.

A gyökér és a virág, a törzs és a gyümölcs, nem lehetnek egymásnak ellenségei, nem lehetnek egymásnak idegenek, mikor alapjukban és lényegükben egymással azonosak.

A mi programunk keretén belül öntudatra akarjuk ébreszteni közönségünket, hogy az új magyar irodalom – bármennyire más legyen, mint a régi – a magyar fának erőteljesen gyönyörű új ága, amelyben azonban a hagyományok örök szabályai éppen úgy hatnak, mint a gyökérben.

Az új magyar irodalom harcos fejét, Ady Endrét én magam mutattam be abban a kötelesség sarkallta vágyban, hogy lássuk ennek az új magyar életnek új eszméit, új célkitűzéseit, új vágyait, amelyek mindig magasabbra és magasabbra növesztenek bennünket a célok égboltja felé.

Azért tettem, mert hiszem, hogy a modern idők szabad levegőjének mély, tele tüdejű belélegzése elsőrendű feltétele a haladásnak.

A mi kisvárosi életünk úgyszólván távol esik a szabad vizek szabad járásától, ritkán üti partjait messzi tengerről jött erőteljes hullám, hogy felfrissítse elhínárosodó vizét, kötelességünk tehát, hogy ha csak apró csatornákkal is, de bekapcsoljuk az élő vizek felpaskoló áramába.

Ennek az organikus felfogásnak parancsa volt az is, hogy a hagyományok képviselőinek kultuszát élesztgessük, hogy magunkban élő valósággá ébresszük azokat, akikben egykor a legnagyobbak voltunk, s akikkel ma is a legmagasabbra lendülhetünk.

Flachbart Károly Arany Jánosról tartott előadást, a nagy magyar költőről, akit mindenkinek kötelessége saját magának újból és újból felfedeznie. Szenteleky Kornél pedig Madách Imre tragikus életére és hatalmas zsenijére eszméltetett rá a költő megvilágító intuíciójával,

•

az esztéta nemes ízlésével és meglátó ítéletével, az ember melegségével és az utód hódolatával.

Ezért az áldozatos munkáért hálánk ne az ügyesen tornázó szavak mutatványa legyen, hanem az a sohasem lankadó igyekezetünk, hogy azok a lelkek, amelyek megnyilatkoztak az előadók nemes szándékának, mindenkor együtt maradjanak a termékenyítő eszmék és érzések bevonulására.

Ismerjük jól azt a csendesen mormoló, de hangossá alig-alig vált kifogást, hogy estjeink nagy részét irodalmi témák foglalták le.

Nem esetlegesség és nem véletlen volt ez. Irodalmunkban élnek tovább legpompásabb tenyészetben azok a mélyen idegződő hagyományaink és reményeink, amelyeknek elhalásával bénákká, süketnémákká és üres tekintetűvé sorvadnánk.

A magyar nyelv és lelkiség a magyar érzéskomplexumok és fantázia, a magyar tartalom és forma, az egész magyar génusz, múlt, jelen és jövő örök problémái, igen, az egész magyar élet tisztító sodra az irodalom, a mindent: az életet jelentő hagyományok, bódítások és harcok Olimposza.

A magyar Olimposz tetején kell lélegzetet vennünk, hogy tovább tenyészhessen bennünk a mindent jelentő élet.

Az irodalom nem kultúrболондок vesszőparipája, de a magyar élet kinyilatkoztatásának fóruma.

És mi, akik a magyar kultúrának letéteményesei vagyunk, hova fordulhatnánk máshova buzdító, meleg életösztönért, mint éppen a magyar irodalomhoz.

Nagyon jól tudjuk azonban, hogy a kultúra nem merül ki az irodalomban, és lehetőségeinkhez képest foglalkoznunk kell az emberi művelődés minden ágával.

Éppen ezért különös hálával kell adóznunk Petrányi Ferenc apátplébánosnak azért a remek szabad előadásért, amelyben a világ-mindenség problémáit feszegette a kis porszem életét követve.

A mi Népkörünk most abba a munkás jelenbe jutott, amely valamikor dicsőséges múlttá akar válni a jövő kiépítésének érdeméért.

Ennek a drága jövőnek kiépítéséhez féltékenyen sorakoztatjuk glédába becézgetett könyvtárunkba az áldozattal verbunkolt s a lelkesedésből felcsapott újonc könyveket.

„Felülfizetésként mindenkitől hálásan fogadunk egy felesleges könyvet.” Ez a felhívás állott minden meghívónkon, s ez a kívánság beszélt a szemünkből mindenkihez, akiből a lehetőség és hajlandóság szerencsés együttesét véltük kiolvasni.

És a könyvek elkezdtek vándorolni, mind-mind egy irányba, a mi kis könyvtárszobánk felé. Egyik hozta a másikat, míg lelkes, megható tódulásukban 284-re szaporodtak.

Ez az 1927-es év legmeghatóbb önkéntes csapata. Sokról nem is tudjuk, honnan jött, de mindről tudjuk, hova mentek: a mi szent céljaink felé.

Ahogy ezeknek a könyveknek fedelét szeretettel megsimogatom, szeretném, ha hajlandóságom melege szíven érintené azokat, akik e nagyon kedves önkénteseket hozzánk elküldték, ha megéreznék az én hitemet: élet lesz az életünk, míg a magyar kultúrának ilyen önkénteseket állító zászlósugarai és nemes hölgyei lesznek.

Az önkéntes csapat mellé azonban illő odaállítani az áldozattal verbunkolt csapatot is és mi megtettük ebben a részben is a magunkét.

103 darab könyvet vásároltunk, s ezzel az 1927-es gárdát 392-re emeltük.

Úgy érzem, hogy most, amikor a közgyűlésről szentenciát kérünk és felmentést várunk sáfárkodásunk tekintetében, ez a gárda előttünk halad, és kiharcolja nekünk a felmentő ítéletet.

Hogy kultúrmunkánk nem érhetne el a maximumot, az ismét azon múltott, hogy anyagi erőnk legnagyobb részét a házunkra felvett kamatmentes kölcsönök törlesztése vette igénybe.

A múlt év befejeztével 78 000 dinár adósságunk volt, s ez évben 25 200 dinárt törlesztettünk.

Ez azt jelenti, hogy még 52 800 dinár tartozásunk van. Akármilyen rózsásan is lássuk a jövőt: még két-három évig mellettünk fog ülni az anyagi gond, és bőkezűbb, lelkesebb gesztusainkra ráteszi lehűtő, hideg kezét.

Ez a kéz azonban nem olyan hideg, hogy megfagyjunk tőle, pirosan és melegen lüktet a vérünk, és ez az élet győzelmesen átsegít bennünket minden problémán.

Nem gondolok csodákra, sem heroszi tettekre, csak arra a legcsekélyebb áldozatra, amire minden tag kötelezte magát, mikor ennek

•

az egyesületnek tagja lett. S ha azt a kötelezettségét mindenki olyan lelkesen teljesíti, amilyen lelkesen mi véltük munkánkat végezni a közgyűlés bizalmából, akkor én nyugodtan álmodozom a gond nélküli napokról, mert ez igaz álom.

Ha a házuk értékét 150 000 dinárra teszem, és ebből a fennálló adósságunkat levonom, kb. 100 000 dinár vagyonunk jelentkezik ingatlanokban, s akkor még nem számítottam az immár 3 500 darab könyvből álló könyvtárunkat, amely szintén nem elhanyagolandó érték.

Jólesik így leméretezni javainkat, hogy látva erőnket, bátrak legyünk megteremteni azt, amit a jelen biztatása szerint a jövőben bírunk kell.

De amint gyarapodásunkról számot adunk, akként veszteségeinkről is igaz képet kell adnunk.

A Népkör tagjainak száma az elmúlt év folyamán részben elköltözés, részben kilépés következtében 24-gyel apadt.

Ez mindenesetre érzékeny szám, de a fokozott iramú taggyűjtéssel megkelesztett tagállomány sorsa az, hogy megsüpped. S valóban, az előző évnek egyik lényeges mozgalma volt ez a megkelesztési processzus.

Ez a jelenség, mert éppen törvényszerűséget fejez ki, nem elkeserítő, de legyen mindenkor komoly intelmünk arra, hogy a mi seregünk szaporítására aktivitásunk mindig jelentékeny részét kell áldoznunk.

A mondott veszteségben egyik legfájdalmasabb rész Flachbart Károly elköltözése.

Flachbart Károly tiszteletbeli tagunk és egykori alelnökünk volt az, aki a Népkör sötét, szenvedő beteg napjaiban saját erőiből kölcsönzött annak energiát a továbbélésre, saját ereiből ömlesztett át a dermedt tagokba meleg lüktető vért, hogy azokat újräeledésre mozdítsa.

Ezt a két életet külön elképzelní már nem is lehetett, ez igazán és teljesen egybeforrt.

Ez az egybeforrás, ez az organikus egység, ez a magától érlelődő természetes vérrokonság az a legnagyobb emberi teljesítmény a közzel szemben, amely előtt lehetetlen meg nem hajolni itt a Népkör egyeteme előtt.

Flachbart Károly nemes energiái élni, halni és alkotni fognak a Népkör testében.

S most, amikor veszteséglistánkat állítgatjuk össze, rójuk le kegyeletünket egyetlen halottunk, Frenner István emléke előtt.

Irattárunkban őriztetett sárgult, elmállott akta tanít ki bennünket, utódokat arra, hogy 1868-ban a Magyar Népkört 178 alapító hívta életbe s ezek között volt Frenner István tiszteletbeli tagunk is.

Mikor megadatott nekünk az a különös öröm, hogy bevonulhattunk ebbe a mi hajlékunkba az új otthon alapításának boldog izalmában a babonás véletlen úgy akarta, hogy éppen 178-an legyünk, mint ahányan a hatvanéves alapítók voltak.

A 60 éves alapítók lassanként mindnyájan elköltöztek, egyedül csak Frenner István tartotta a frontot az enyészettel szemben. Ő az első alapító ott volt a második alapításnál is, a második 178 között, nem mint féltékeny szemlélő, nem mint a fiatalok lendületére duzzogó öreg, nem mint kárörvendő hátráltató, ott volt az első alapításból még a hamu közt megmaradt szikrával, nem harcoló ököllel, hanem csak reszkető öreg kezével, de ebben nem a rontás szelleme táncolt, hanem a szív lüktetett. És ez a szív éppen úgy áldozatra készítette ezt a jobbot, mint mindannyiunkét, akiknek szívéből nőtt ez a második alapítás.

De az ő állásait is bevette az enyészet, és elment, hogy kiegészítse az első 178 létszámát, mint ahogy kiegészítette a második 178-ét, mikor a Népkört még egyszer meg kellett alapítani.

Béke legyen vele s velünk az ő hűsége, ragaszkodása, kitartása és áldozatkészsége örök útmutatóként.

Íme, a múltunkra büszkék lehetünk s a jövőben kételkedni okunk nincs. Annál kevésbé, mert alapszabályaink az elmúlt esztendő során, annyi hosszú év után, végre jóváhagyást és szentesítést nyertek.

Paragrafusainknak sora be van állítva a törvényes rend rendszerébe, s íme, most már a mi feladatunk, hogy azokat igazi étellel kitöltsük.

Igyekeztünk mindent megtenni, hogy élet költözzék a holt betűbe, hogy a holt betű szándékát boldog beteljesülés igazolja, mégis, ha valami igyekezetünkhöz siker is járult, ez mindnyájunk sikere, mert szívvel-lélekkel mindnyájan így akartuk.

•

Munkámban való hűséges támogatásáért hálás köszönetet mondok tisztviselőtársaimnak, különösen a lelkes Katona Istvánnak, a nélkülözhetetlen Czabaffy Lászlónak és az igazgatói tisztségből távozni készülő Botka Józsefnek, s kérem az igen tisztelt közgyűlést, hogy jelentésemet tudomásul véve a választmánynak a felmentést megadni méltóztassék.

1928

•

ELNÖKI MEGNYITÓBESZÉD
A MAGYAR NÉPKÖR 1929. ÉVI MÁRCIUS HÓ 10-ÉN
TARTOTT KÖZGYŰLÉSEN

Igen tisztelt közgyűlés!

Az élet zűrzavarából csak kitűzött célok tudnák teremtő összhangot komponálni.

Az élet érzés és értelem nélkül gázol rajtunk, durván összezavarja szándékainkat, egymásra uszít és szétválaszt nemtörődöm garázdálkodásában.

Az élet széttagol, sürgető parancsa osztályokra bontja sorainkat, hidegen elrétegel bennünket, szembeállít egymással, s a kellenél is gyakrabban csörrenő fegyvereket ad kezünkbe egymás ellen.

Csak az eszmények távlatába és fényébe kitűzött cél lehet az, amely bennünket az élet anarchiájából az élet harmóniájába elvezet.

Nekünk van ilyen célunk: a kultúránk, s ez a cél bennünket immár hatvan éve köt össze.

Ez a hatvan év nemcsak a célhoz engedett közelebb, de amint a cél felé együtt haladtunk, lelkünknek egy tisztán fehér része közössé is vált. Sok oldalról jöttünk ebbe a csapatba, de a cél közösségének hidját fektettük le partjaink szakadécai fölé, hogy megtaláljuk egymást a megértés jó érzésében.

Elfelejtettük, hogy az élet korlátokat állított közénk, s ugyanazért a célért dobogó szívünk ütemére egymásba karolva haladtunk hat évtizeden keresztül.

S ez alatt az idő alatt mindnyájan ugyanazzal az Igével éltünk, ugyanannak a kultúrának testét vettük magunkhoz. Ugyanazokból a könyvekből tanultunk, ugyanazokban a művészi alkotásokban gyönyörködtünk, ugyanazoknak a költőknek szárnyain tanultunk a földről felröppenni.

Nemcsak a kitűzött célok melegítettek össze bennünket, de a közös élmények elemi ereje kapcsolta össze lelkünket el nem választható módon szakadékokon és korlátokon keresztül. Nemcsak a kultúrát szolgáltuk, de az élet szétfeszítő és széttagoló erején is győzedelmesek voltunk, mikor a célok szolgálatában egyesek lettünk

•

s elrebbentettük magunk közül a társadalom ridegen osztályozó előítéletét.

Közös kultúránk közös társadalmi életet parancsol. De ezt a társadalmi közösséget nem lehet az elméleti magasztal zord szószékéről megteremteni. A célok jelölte úton melegen kézen kell fogni a másikat, s ez a mozdulat mindig biztosítani fogja nekünk a különbségeket felolvasztó egységet.

Ez az év, amely 60 éves életünket tetőzte be a maga összefoglaló egységével, erre tanít bennünket.

Igen, a múltból nemcsak erőt kell meríteni, az idők folyamatát az emlékezés gátjával egy pillanatra megakasztva, nemcsak hitet kell magunkban felduzzasztani, de törvényeket is kell keresnünk, és találnunk életünk irányául és mértékéül. S ma elsőrendű kötelességünk, hogy kultúrunk társadalmi hatásait tegyük magunkban tudatossá.

Napról napra jobban megértjük azt, hogy a művelődés munkája csak olyan légkörben lehetséges, amelyet nem viharoznak fel a félreértésnek, gyanakvásnak, keserű érzékenykedésnek depressziós zavarai.

S nekünk, akik éppen kevesen vagyunk, kell becsületes prognózissal megállapítani a módot, amely azt a kívánatosan mérsékelt égövet megteremti, amelyet mindnyájunk embersége érdekében végzendő munka megkövetel.

Éppen ez a hatvanadik év érlelte meg bennünk a lassan gyümölcsbe húsosodott eszmét, amely parancsoson előírta nekünk a szerb és magyar kultúrközösség eszméjének fokozott szolgálatát.

Ez az év volt ez, amelyben nemcsak beláttuk ennek az eszmének korszerűségét, de tettünk is érte.

Nemcsak a helyi uralkodó szervezetekkel és egyesülésekkel kerestünk megértő összeköttetést, de megértésre találtunk olyan százados szervezetnél is, mint a Matica srpska, amely a cél távoli nagyságával és elérhetetlenségével késztet elismerő tiszteletre bennünket, a cél felé áhítozókat és a cél színe előtt áhítozókat.

De ha megértést keresünk, akkor azt nemcsak a távoli célban, de mindenekelőtt a mindennapi élet által mindenkor felállított helyzetben kell keresnünk.

•

S bár az eszményt mindig a legtávolabbi cél adja, a jelent mindig az afelé vezető út szabja meg.

Emberek vagyunk: hibázunk és tévedünk. Ítéleteink, értékeléseink emberiek. Érzékeink csalnak, és szenvedünk néha nem nekünk szánt ütésektől is. De parancsunk legyen mindig: a jó vagy rossz által bennünk termett energia csak egy akaratot hajtson, a megértés és összesimulás akaratát.

Ha ezt a tanúságot a hatvan év adta, akkor azt éppen úgy magunkénak kell vallanunk, mint azt a 60 évet, amely életünk és lényegünk.

Ennek a megértésnek és közeledésnek meleg szándékával született meg az az irodalmi találkozás is, amelyen a szerb írók képviselője, Žarko Vasiljević is részt vett.

Hogy ez az irodalmi találkozó a szerb kultúrával összetalálkozás gondolatán kívül szolgálta-e a vajdasági magyar írók arcélének egységét, arra csak a jövő fog felelhetni.

A köteles hűség és felelős igazmondás eleddig azt állapíthatja meg, hogy ez a találkozó csak egyes frakcióknak sulykolt le elhatároló póznákat.

Ezek az elhatárolódások azonban korántsem ártottak annyit, mint amennyitől a harcokat mindenáron kerülők aggodalmassága tartott.

Az elszakadás és a magáraultság új energiákat termelt, s új erőknek születése új értékeknek szülője lett.

Föltétlen igaznak kell azt elfogadnunk, hacsak arra gondolunk, hogy a *Vajdasági Írás* – amely irodalmi életünknek már kifelé is elismeréssel találkozó folyóirata – éppen ez időtől kezdve kezdett a belső nélkülözhetetlenség igényével hatni, s párhuzamosan kialakítani azt a külső formát, amely értékességének hangsúlyos kifejezést is adott.

Talán túlságos kitérésnek látszik a fonalaknak ilyen messzi nyomon követése, de ez is nyilvánvalóan összefügg ezzel az évünkkel, amelynek pedig lényeges hatásait elhallgatnunk nem szabad.

Mindig programunkban volt az elszigeteltség ellen való védekezés, s abba az egységbe való beolvadás, amely vajdasági kultúránkat összefogja. A célok mögött szükségképpen az egység van, s az egy-

•

ségben ott rejlik az öntudat, amely egygé fogja a sokszerű részeket. S csak akkor érezzük a résznek az egységbe tartozását, ha öntudatosá teszünk magunkban minden hatást, amelyet az egésznek adunk, s amelyet az egésztől kapunk.

Ennek az egészbe való beletartozásnak maradandó nyoma lesz az a díszkultúrest, amelynek szereplői vajdasági íróink voltak.

Kovács Antal, Juhász Ferenc, Fekete Lajos, Radó Imre, Csuka Zoltán, Gergely Boriska és Szenteleky Kornél avatták fel akkor eredeti műveiket az ünnepi nyilvánosság előtt.

A közönségnek és íróinak meleg összetalálkozása volt ez az est a művészi gyönyörködtetés és a műélvezet emelkedett levegőjében. S bár az igazi sikert a művészi alkotásnak és az örökkévalóságnak szerencsés összetalálkozása jelenti, mégis a műélvezetnek ünneplésben kirobbanó feszültsége áthasította azt a nagy távolságot, amely eddig írot és közönséget ártóan elszigetelt, s az összetalálkozás forró pillanata a sikerek bő aratása volt.

Ez a nap vajdasági magaslaton kelt, deelt és áldozott, s vajdasági sikert aratott.

De nemcsak ez az egyirányú jelentősége van ennek a napnak. Ekkor láttuk meg magunkat, munkánkat és eredményeinket mások lelkének tükrében, s úgy láttuk, hogy mások között is tisztesen helyt állunk. S minden sikernél nagyobb sikerünk volt az a meggyőződés, hogy lehetünk a saját pátriánkban is próféták.

Mikor ennek az évnek eredményeiről számolunk be, örömről eltitkolhatatlan fénye világítja meg azt az 500 könyvet, amelyet a hatvanadik év adott nekünk. Ennél a világosságnál azonban jól lássuk meg, hogy az a lendület, amely nekünk a kultúrának ezt a hatalmas erőforrását ajándékozta, nem a könyvszaporítás önmagáért való célja volt, nemcsak a zsugorgatás ösztöne, amely értelmetlen öncélúságával kincset kincsre halmoz, nemcsak a gyűjtő szenvedélye, amely kielégültségét a lendülő statisztikában s a könyvszekrények terpeszkedő teliségében találja.

A könyv nem kultúra, csak a kultúra eszköze. Csak akkor lesz kultúránk integráns része, ha a bennük ívelő eszmék és a bennük buzduló érzések hatásait bekapcsoljuk lelkünk számtalan energiaforrásába, ha a bennünk élő eszmékkel és érzésekkel minél dúsabban

keresztezzük, ha magunkévá tesszük azokat a megértés és megérezés emberien áthasonító erejével. Csak akkor lesz a könyv kultúra, ha nem engedjük a színes érzéspillangókat hidegen a lelkünk csukott ablakához verődni, hogy azok élettelenül hulljanak vissza, ha az eszméket nem botozzuk el magunktól fennhéjázó bunkóinkkal, hogy azok szédülten bukjanak el szűk korlátaink lebecsült sorompóinál. Áhítatosan és szeretettel kell felnyitni magunkat a könyvnek, hogy áthasson bennünket, hogy a holt eszköz a kultúra eleven emberi erejévé lényegüljön át.

A mi örömünk fénye nemcsak az az ötszáz drága jövevényt glóriázza, hanem azt a mohó olvasási kedvet, azokat a kitárt lélekablakokat is, amelyeken át kultúrává frissül a halott betű. Nemcsak a kultúrának ötszáz erősugárzóját kell szeretetünk konzerválásában a maradandóságnak megőrizni, de azokat a népes könyvtárórákat is, amelyeknek ketyegő egymásutánja a kultúra győzedelmes ütemévé árad.

S mégis, még ma is, csak fél kézzel hadakozunk, mert másik kezünket józan hidegséggel lefogja az anyag. Az anyagi gond eltervezéseink derűs vázlatait mogorva mozdulattal áthúzza, reménykedéseink színes palettáját józan rendszeretettel letörli. 34 800 dinár az adósságunk s ez olyan nagy összeg, hogy még évekig komor társunk lehet. Ebben az évben 14 000 dinárt takarítottunk meg, s a jövő évre 16 000 dinárt irányoztunk elő adósságaink törlesztésére, s ez még mindig nem lesz elég, hogy búcsút mondjunk hozzánk nőtt árnyékunknak. Úgy látszik: majd csak az 1930-as év lesz az a boldog év, mely a magunkra vállalt anyagi gondoktól elbúcsúztat.

Ez a gond annál inkább felszínre törekedő, mert ez évben ismét jelentékenyen apadt tagjaink létszáma. Pedig anyagi eszközeink egyik leglényegesebb forrása az az áldozatkészség, amellyel tagjaink, céljaink beváltásához hozzájárulnak.

Dacára azonban annak, hogy soraink ritkulása társadalmi erőnk és egységünk átütőképességét lanyhítja, s ezt megállapítani keserű, annyi vigaszt mégis találhatunk, hogy azok, kik sorainkban hűen kitanaknak, alapszabályszerű kötelességüket végeredményében nagyobb összegben teljesítik, mint akkor, amidőn tagjaink létszáma nagyobb volt.

Most, amikor az elmúlt hatvanadik év hatásairól és eredményéről számolok be, amikor végeredményében meg kell állapítanom, hogy

•

túl minden baj és hiány őszinte feltárásában, a feltétlen szellemi és anyagi előrehaladás vidítóan gyors ütemében tettük meg a jubileumi év szabta pályát, engedjék meg nekem, hogy kiterve a kötelesen tárgyilagos megállapítások irányából, tisztviselő társaimnak és munkatársaimnak őszinte és meleg köszönetet mondjak. Nemcsak azokért a szívvel melegített energiákért, amelyekkel lelkesen készséges hajtóereje ennek az évnek ünnepi javait boldog tulajdonunkba terelte, de főképpen azért a meleg testvéri hajlandóságért, hogy eltérő véleményt – sokszor talán más irányú világnézetet –, talán jogosan feltörekvő ellenérzéseket önzetlen férfitársammal elnyomva, sohasem vették ki kezüket a kezemből, és sohasem szakították meg azt a meleg áramot, amelynek bő ömlése immár a negyedik éve, hogy akaratokat vet, és boldogító tetteket arat.

Ebben az évben nem tudok nevek említésével egyeseket mások fölé emelni. Mindenki azt adta, amit Isten neki adott: a legtöbbet, s vajon ki tudná az isteni akaratot esetlen emberi szándékkal osztályozni.

Azt hiszem, hogy szívemnek megáradása az évi munkában hű társaim szívében is áradást okoz, mert a mi lelkünknek az évek munkájában és eredményeiben kiépült hajszaösvénye érzékeny pontossággal mindig egymáshoz igazodik.

A közért való munka önmagának jutalmazója, s én alázatosan fogadom e munkában való tiszta örömet, de ez öröm megnövekedett nagyságáért boldogan adom vissza lelkem melegségét önzetlen társaimnak.

S most emlékezzünk meg hagyományainkhoz képest azokról, akiket az élet végső konklúziója, a halál végképp elszakított tőlünk.

Dr. Starcsevics Jenő volt első a sorban. Hirtelen, a hosszas halódás búcsúszoja nélkül hagyott el bennünket s ezt a földrészt, ahol annyit munkált és teremtett. Kifejezetten alkotó lélek volt, aki a szomszédos Petrovoszelót kiemelte a civilizáció emberi felszínére s belekapcsolta a polgárisodás hatalmas országútaiba. Életének alkonyán közöttünk élt, ahol emlékeinek meg-megújuló raja kellemesen körülzongta csendes öregségét. Halála őszintén nagy veszteségünk, emléke maradandó kincsünk.

Dr. Vojnović Vladan elválaszthatatlanul összenőtt közéletünkkel. Községi életünk legtermékenyebb korában volt oszlopos tagja annak

az irányzatnak, amely bennünket városivá fejlesztett. Zárkózott és elzárkózó lény, az igazságnak könyörtelenül egyenes úton keresése sok ellentétet teremtett magának, de lelkének nemes struktúrája, ha valaki előtt megnyílt, a legigazabb embert demonstrálta. Abban a nemes akarásban, amely a szerb és magyar közeledés belsőbbé tételén alkotott, törhetetlen és félelem nélkül való volt. Hagyományaiban és vélekedéseiben tisztelt és értékelt lény mindnyájunknak örök vesztesége.

Dr. Faragó Jenő baráti szívüinktől szakadt el. Azok közül az emberek közül volt, akiknek az élet megpróbáló csapásai ellen csak egyetlen fegyverük van: szelíd lelkük és melegen dobogó szívük. A kíméletlen élet fárasztotta ezt a melegséget áhító szívét, de mindjárt adott pihentető perceket is neki itt a mi körünkben, amelyet mindig az élet vágyával keresett, s a kiélés jóleső érzésével hagyott el.

Most, hogy végképpen itt hagyott bennünket, fogjuk át lelkét emlékező melegséggel, mert itt fog most is megnyugodni, ahol életben is annyiszor megpihent.

Brankovics Sándort is a váratlan halál vitte el közülünk. Egyike volt azoknak, akik akkor, midőn otthonunkat itt megalapítottuk nemes adományával segítségünkre sietett. Nevét saját maga örököltette meg, mikor a ház alapítói közé lépett, s most mikor elköltöztette közülünk egy magasabb akarat, örökítsük meg mi is lelkét a megemlékezés kegyeletével.

Steiner Sándor is csendesen elsuhant közülünk. Olyan csendesen, amilyen csendesen közöttünk élt. De aki szombaton este eljárt a körbe, mindig találkozott vele, amint könyvekkel a hóna alatt hazafelé sietett, s aki forgatta a könyvtár törzskönyveit, hétről hétre ott találta a nevét. Felnyergelt nála is a halál, s nyergében elvitte könyvtárunk egyik leghívebb olvasóját.

Áldás legyen emlékezetükön és életes erő megőrzött emlékezetünkben!

*

Igen tisztelt közgyűlés! Íme, Önök előtt áll az 1928-as év. S most, mikor már meglehetősen távol kerültünk tőle, azt hiszem, hogy több volt benne a fölbuzdulás, mint az ellanyhulás – több volt a

•

reménykedés, mint az elkedvetlenedés –, több az akarás, mint a lanyha visszavonultság – és több az eredmény, mint a lehangoló sikertelenség.

Ebben a nyugodt megállapodásban zárjuk ezt az évet, és kérem az igen tisztelt közgyűlést, hogy úgy nekem, mint az egész választmánynak a felmentést megadni szíveskedjék.

1929

ELNÖKI MEGNYITÓBESZÉD A MAGYAR NÉPKÖR
1933. ÁPRILIS HÓ 2-ÁN TARTOTT KÖZGYŰLÉSEN

Igen tisztelt közgyűlés!

Akkor, amidőn ismételten itt állunk a közgyűlés színe előtt, hogy bizonyoságot tegyünk arról, vajon azt a bizalmat, amellyel a Népkör közönsége az ügyek vitelét kezünkbe letette, hűséges munkával megérdemeltük-e. Most, amikor számadást teszünk arról, hogy hű szolgálai voltunk-e csak a Népkör ügyeinek, vagy lélekkel tüzelte vezetői is, akkor úgy érzem, hogy nem szabad minden magyarázatot arra a nagy teherterületre hárítani, amely egyest és közösséget egyaránt túlterhel: az anyag és a lélek válságára.

Az anyagnak és léleknek válsága csak egy helyzet, amely sem nem kívánt, sem nem öröndetes, de mert súlyos, fojtó és nyomasztó, nem szabad azt vélnünk, hogy örökké tartó. Minden emberi méltóságon alul való volna azt vallani, hogy azt, amit emberek bomlasztottak meg, emberek helyre ne hozhatnák, és szomorú meghódolás lenne azt hirdetni, hogy gyengék vagyunk és tehetetlenek az idők által emelt mogorva torlaszok előtt.

A lelkek válsága nemcsak az a szédelgős és tétova tájékozatlanság, amely értelmetlen gomolyaggá változtatja e szokatlan és nem várt világképet, amelyet nekünk ismeretlen erők nem ismert okokból oly sötéten vetítenek, hanem az az elvitázhatatlanul kirikító lelki sokféleség is, mely a hirtelen feltorlódtott problémák előtt a megannyi mentalitás, megannyi irányába húz szét.

Azt hiszem, nemcsak nálunk, de minden nemzetnél úgy lehet, hogy a bennünket megelőző korok lelki folyamatai nevelésünk, hagyományaink, hajlamaink és olvasmányaink révén bennünk élnek és bennünk hatnak. A 48-as idők óta alig három emberöltő telt el, s valóban még Mikszáth regényeiben, alighanem nagyapáink közül valaki, súlyosan illetve a közállapotokat, azt vallotta, hogy minden bajnak oka a jobbagyság felszabadítása. A 48-as idők hozták az emberi jogokat, a francia forradalom világboldogító eszméit, a szabadság, testvériség, egyenlőség trikolóriját, s még nagyapáink között voltak olyanok, akik a jobbagyság intézményét tartották helyesnek, s a rendi-

•

seget hitték a társadalmi berendezkedés mintájának, ahol nem mindig volt ember az, akit Isten saját képére és hasonlatosságára teremtett. S lehetne-e tagadni, hogy vannak még e kornak a mi időnkben is csökvényes nyomai, amelyben megrögződött a dédapai korok lelkiisége. A 48-as korok eszméi nem annyira politikai eszmék voltak, mint inkább egy új és jó levegőt sürgető világnézet, amely jó néhány nemzedéknek adott lelki tartalmat. Lehetne-e mondani, hogy a nemzedékeknek egymáshoz való kapcsolódása során nem lettek e lelki tartalmak örökletesek, s nem élnek-e a mi nemzedékünkben is esetleg éppen abban a formában, amely régen elavult? A 67 utáni kor, a csendes és zavartalan fejlődés kora, a nagy városok kialakulásának ideje, a polgárisodás viharától védett szakasza, az úgynevezett békének korszaka, amelyben az emberek gyakran elszürkültek és ellaposodtak, mert szellőtlen volt, s az örök nyugalom látszatát hazudta. A 67 utáni kor éppen apáink kora volt, s vajon lehetséges lenne-e, hogy éppen ettől a kortól ne örököltünk volna valamit. Sokat vagy kevesebbet, döntő vagy pedig csak színező módon. S a béke korszakának végén forgószél kerekedett, a nyugatosok, a modernek megújító mozgalma. Sürgető, türelmetlen élni vágyás, a világnak újra megélése, frissé és újjáteremtése, az életnek megállás nélküli hajszája, elszakadás mindentől, ami régi, és elszakítása mindennek, ami a poroshoz, az elcsépelthez, a mindennapi olcsósághoz, az unalomig egyhangúhoz, a kétségbeesésig uniformizálthoz köt, s megteremtése egy új, egy jó levegővel teli világnak. Mi ennek a korszaknak gyermekei voltunk, s örökösei vagyunk egy idealista nemzetség szépséges erőfeszítésének, és nem egy kisiklásának. De vajon e rövid korszaknak lelki ragálya el tudta-e ragadni a kortársak lényeges százalékát és az apák nemzedékét, vagy ezen az öregebb nemzedéken keresztül a mi nemzedékünkben is itt kísértenek még talán a megelőző korok lelki tartalmai. Bizonyosan így van. S alig érkezett meg a modernizmus lelki átalakító friss mozgalma, jött a háború, és mindent összetört. Tisztában kell lennünk azzal mindnyájunknak, hogy ez nem szóvirág, nem üres nagyképűség, nem eltanult szólam, hanem mindinkább történeti valósággá érő tény, amelyet nekünk, a háborútól mindinkább távolodó nemzedéknek zavartalan szemmel meg is kell látnunk. Társadalmi, gazdasági és szellemi téren egyaránt igaz ez a tétel. A háború felrobbantotta a

régi kereteket, a régi formákat, amelyben a leülepedett tartalom elfogadott és megszokott körforgása alkotta a békevilág értelmét és tempóját. Mikor ezek a keretek megdőltek, mikor ezek a formák megszakadtak, akkor a bennük formált és keretezett élet áradata vad hömpölygésben az ismeretlen cél felé vágódott. Még a megszokott töltések szabályozó ereje biztosította az élet folyamának nyugodt ömlését, az egyéni vállalkozásoknak alkalmas volt az élet folyása. Könnyű volt úszkálni a meglepetéseket nem tartogató, egyik napról a másikra nem változó folyam hatalmas hátán. A béke kora kedvezett az egyéniségeknek, a különös, a tömegeből kinyúló, a közönségestől ellendülő, a sorból kilépő embernek. Igen, a béke korának éppen az ilyen ember volt az ideálja, sőt már az utóbbi időben sok is volt azoknak száma, akik jogosulatlanul vették szájukra a kor mottóját, s közhelyé tették azt, amit a közhelyek tengerében üdítő oázisnak szánt a kor szelleme. De mikor megszakadtak a gátak, amikor a háború gránátjai réseket ütöttek a társadalmi, gazdasági és szellemi élet töltésén, s vad ordítással nekilendült az ár, a tomboló zúdulásával feldöntött mindent, ami volt, amikor megindult az élet folyamának féktelen rohama, s a szabályozó erők megszűntével új utakat törve pusztított, s magával rántott és sodort mindent, e hatalmas elem mindent legyőző hatalmas özönében sem értelme, sem célja nem volt többé az egyes hiábavaló egyéni akciójának. A megmozdult elem nem lehetett többé kedvtelésből úszkálni, mert magával rántott mindent, romokat, törmeléket az emberek iszonyatos tömegmozgásában. Így csaptak át a lelkek az egyéniség kultuszából a tömegmozgalmak kultuszába, a kollektívizmus vallásába, s a mi fiatal nemzedékünk már ebben a mentalitásban érik meg, s a mi gyermekeink talán már csak elrejtett örökségként fogják tőlünk bírni az egyéniség kultuszát, mint amiként a mi életünkbe is a család, a nevelés, a hagyományok, az olvasmányok és hajlam örökített át magvat, húst vagy színt a régebbi korok gyümölcseiből.

De még talán sohasem állott egymástól oly messze két kor, mint a mi korunk és a mi fiatal nemzedékünk kora, az individualizmus és a kollektívizmus nemzedékének kora. Soha olyan messze és soha olyan ellentétesen. Egyik oldalon a megrögzött derekú, kevésbé hajlékony csontú, kevésbé alkalmazkodó, a régít megrögzíteni és

•

konzerválni akaró öregebb gárda, a másik oldalon a kollektív életbe belenőtt és beleszületett, a régi áramlatokkal kevesebb közösséget tartó fiatal tábor.

Ez a nagy és szélesre tátott szakadékú űr az a lelki válság, amelyet manapság lépten-nyomon érzünk, tapintunk és fájjalunk anélkül, hogy keresnénk értelmét, eredetét és orvosságát.

Ez a lelki válság az, amely miatt a régebbi tábor a fiatalokat erkölcstelennek bélyegzi, mert nem él s nem élhet a régi szabályok szerint, s ez az, amely miatt a fiatalok minden kapcsolatukat elvesztették az öregebbekkel, akiket az új élet élésére alkalmatlan farsangi figuráknak tartanak.

Ez a nagy szakadék az, amely elválasztja az öregebbektől a fiatalabbakat. A mi nagy hibánk, hogy az új korokkal nem tudunk mi is megfiatalodni, és a fiatalok hibája annak be nem látása, hogy minden mindennek csak folytatása, s ők nélkülünk, a mi munkánk, életünk, korszellemünk nélkül el sem képzelhetők, mert nem lehet magasabbra ugrani, ha nincs alattunk a biztos talaj, ahová lábunkkal bizvást dobbanthatunk.

Ebben a nagy távolságban látom okát annak, hogy fiatal nemzedékünkkel nem találtuk meg a munkás összeköttetést. S ez annál kevésbé sikerülhetett eddig, mert a gátakat nem érző hömpölygésnek vannak zavaros részei, amelyek bármely világnézet ege alatt sem alkalmas hajtóerői a rendszeres munka zakatóló malmának.

Mégis a fiatal nemzedékkel való kapcsolat felvételét nekünk kell szorgalmaznunk és nekünk kell kezdenünk, mert csak így lehet reményünk arra, hogy azt a munkát, amelyet megkezdtünk és folytatunk, derék örökösök kezére adhatjuk.

Az egész világ képe egy cseppben tükröződik, s ami igaz az egészre, az hat a részekre is.

Azt kell mondanom, hogy mindez áll a mi egyesületünkre is. De ezt a hézagot nem szabad könnyedén, félvállról vennünk, semmi esetre sem szabad ennek megoldását egyenesen azzal elhárítani magunktól, hogy felírjuk a lelki válság nagy teherterelésére.

Ez a kérdés nem egyszerűen elméleti kérdés, de gyakorlatilag is kimutatható azzal a statisztikával, amely tagjaink létszámát tartja nyilván.

Ez a statisztika, mint az i. t. közgyűlés pénztárosunk jelentéséből értesülni fog, éveken keresztül apadó tendenciájú, s ezt az irányzatot nem szabad csupán arra a számlára írni, hogy gazdasági krízisben vagyunk, hanem tisztában kell lennünk azzal, hogy ez a jelenség jórészt fiatalságunkkal való élő összeköttetés pangására vezethető vissza.

A közéleti munkát át kell adnunk az ifjúságnak, s ez csak úgy lehetséges, ha kéz a kézbe simul a természetes lánc meg nem szakíthatóságával.

A kultúra épületének épülnie kell, a világnézetek bármilyen ege alatt, s ennek a munkának végzéséhez éppen úgy kellenek a lelkes fiatal kezek, mint a meghiggadt agyak.

A két nemzedéknek nem szabad egymással szemben állnia semmibevevéssel és lázadással. A kultúra épülete annál értékesebb, minél régibb, s minél több nemzedék minél többet épített rajta. S hogy szabadna szemben állani két nemzedéknek, amely egyaránt építeni akar ugyanazon az épületen? Hogy alapjai leszünk-e ennek az új emeletnek vagy büszke tornyai, az csak időbeli szemlélet, az egymásutániség szemlélete, mert az igazság az, hogy büszke tornyokat nem lehet a levegőbe építeni, s az alap nem arra való, hogy az utókorra értelmetlen romként maradjon.

Ezért, ha eddig még nem tudtuk megteremteni a két nemzedék közötti új természetes hídját, a kör jövőbeli munkájának fokozatosan arra kell irányulnia, hogy e követelményeknek, melyek fontosságát felismertük, eleget tegyünk, mert így őrizhetjük meg körünk életét a tagok szaporodásában és kultúránk épületét folytonos és szakadatlan tovább építéssel. Mert a kultúra sohasem befejezett, hanem életünkön felül való, örökkön tartó mű.

De egyesületünk életének és jövőjének aggodalmas mérlegelésében nem szabad érintetlenül hagynunk azokat a kérdéseket sem, amelyek elevenébe vágna annak az alkotásnak, amelyet a mi generációnk végzett s adott ennek a körnek.

Talán legkedvesebb és legföltettebb alkotásunk az a ház, amely hajlékot ad nekünk és büszkeségünknek, a 4000 kötetten felüli könyvtárnak.

•

Ennek a háznak megvan a története, megvan a múltja, őrzi lelkességünket és odaadásunkat, kedves órák emlékét idézgeti, játszani tud lelkünk líráján, és munkánk elvégzésében biztos várunk.

Bánt és fáj, hogy meg kell bírálnunk, hogy hideg ésszel hiányosságot keressük, de csupán érzelmekkel alkotni nem tudunk, a fejlődés igényéről pedig, amely a tervszerű munka és előrelátó gond nélkül el nem képzelhető, le nem mondhatunk.

Elsősorban is meg kell állapítanunk, hogy helyiségünk az utóbbi időben tagjaink befogadására szűknek bizonyult, és sokan csak azért nem tudnak fokozottabb mértékben bekapcsolódni a mi speciális körülményeink és társadalmi életünkbe, mert erre nem a lelki, de fizikai lehetőségek nem adnak kellő módot és alkalmat.

De lényege ennek a kérdésnek nem is abban sűrűsödik, hogy nem tudjuk tagjainkat alkalomadtán megfelelően elhelyezni, hanem éppen ott, hogy ennek a kérdésnek megoldhatatlansága gátol abban az elsőrendű hivatásunkban, hogy tagjainkat összetartsuk, hogy céljainkat ne csak az egyes tagok hajlandóságán keresztül kíséreljük megvalósítani, de a tagok egyetemen, az egész kör testén és lelkén keresztül, összeolvastva azokat a cél egysége által. A kultúra, mint legtöbb célunk, kell hogy minden különbségen keresztül egyesítsen bennünket, mert a kultúrának ez a demokratikus egysége tud bennünket csak a közönség fokozott erejével előrelendíteni.

De nemcsak ezért került előtérbe otthonunk kérdése, de azért is, mert a mindinkább elkényesedő civilizáció kívánalmainak nem tud eleget tenni. Nagyon sokan vannak olyanok, akik hajlamaik szerint itt élnék társadalmi életüket, de a kör által nyújtott minimális előnyöket nem találják meg.

Ezért gondolom, hogy minden érzékenységen keresztül ismét szóvá kell tennünk otthonunk kérdését, és éppen egyesületünk életének és jövőjének tartozunk azzal, hogy egyéni gyengeségeinket félretéve, ismét napirendre tűzzük az otthon problémáját, aminthogy ez a kérdés elődeinknél is mindig napirenden volt, a költségvetés során állandó tartalékolással egyengetve e feladatnak a múltban is sokszor járhatatlannak látszó útját.

Egyesületünknek tisztán anyagi ügyeiről, ebben az évben, eltérően az előző két év bonyodalmasabb, izgalmasabb és eredményte-

lenebb kifejezéséhez képest, csak jót mondhatok. Dacára a taglétszám csökkenő tendenciájának és a nehéz gazdasági viszonyoknak, tagjaink hűségesen eleget tesznek kötelezettségeiknek, aminek magyarázatát ismét csak abban találok, hogy céljaink és tagjaink ragaszkodása azonos erők forrásából merítenek, s a tagokra kimért szolgáltatás nem áldozat, hanem magától értetődő hozzájárulásnak minden gátlás nélkül való önkéntes teljesítése.

Ez a szellem, amelynek fenntartására nem tudom eléggé buzdítani az i. t. közgyűlést, képessé tesz bennünket eszmei céljaink teljesítése mellett, az anyagi világban való biztos fennmaradásra, de arra is, hogy mindenkor az anyagi világ törvényei által korlátozott jövő terveinket is valóra váltsuk.

Szellemi mozgalmaink közül ki kell emelnünk a nyáron megtartott hadifogolyestünket, amelynek szereplői dr. Zelenay Miklós, dr. Galambos István, Cziráky Fetter Imre és Darvas Gábor voltak. Legsikerültebb estjeink közé tartozott ez, amelynek híre minden kultúrhelyen érthetően meleg fogadtatásra talált, s a napilapoknak nemcsak a múlandó hírek regisztrálására rendelt hasábjain nyertek méltatást, de az irodalmi mellékletek is helyet szenteltek ez estnek, és dr. Zelenay értékes felolvasását teljes szövegben is közölték. Mindez csak azt bizonyítja, hogy saját erőnkéből oly értékeket tudunk kitermelni, amelyek nemcsak feltétlen magas színvonalú kultúrát jelentenek, hanem olyat is, amely elsőbbségénél fogva a példaadó szerepét van hivatva betölteni. Ennek az estnek nem is szabad kizárólag becseinek maradnia, hanem azt ki kell emelni a helyi történések láncolatából és a kultúrértékek cseréjének becses anyagává tenni.

Ugyancsak nagy sikerű volt a szubotocai írók vendégszereplése is dr. Buzogány Mátyás szavalatával és testvéregyesületünk, a Dalkör rokonszenves gárdájának szereplésével gazdagítva. Talán nagy és komoly kultúrcéljaink mellett kicsinyesnek tetszik ez a megállapításom, hogy Kende Ferenc a *Kalangya* irodalmi folyóirat és a Jugoszláviai Magyar Könyvtár kiadója és Radó Imre író, felolvasó körútjukat éppen itt, a mi körünkben kezdték meg, de mégis ebből megbecsülésünkre és jelentőségünk elismerésére kell következtetni, s arra a nem elhanyagolható rangra, amelyet mi a többi kultúregyesület között méltán és joggal elfoglalunk.

•

Le kell szögezmem továbbá, hogy az egyesületközi életben is bőven kivettük részünket amennyiben Topolyán, Noviszádon, Becskereken s most legutóbb Cziráky Fetter személyében Verbászon vettünk részt kultúrestéken, most pedig legújabbán meg vagyunk hívva a szubotikai Népkörbe egy becsei irodalmi est megtartására.

Kultúrtevékenységünknek azonban legközvetlenebb hatású, s azért leglényegesebb részéről sem szabad elfeledkeznünk: a mi drága kincsünkről, könyvtárunkról. A megelőző évben nagy szomorúságot okozott nekem az a kötelező nyíltság, amellyel minden szépítő szó használása nélkül, a maga ijesztő torzságában be kellett vallanom, hogy megzavart gazdasági állapotunk folytán egyetlen egy könyvet sem tudtunk vásárolni. Ez az év kegyesebb volt hozzánk, s javuló viszonyaink megengedték, hogy közel félszáz új és modern könyvet helyezhettünk el szekrényeinkben, amelyek mint derék újoncok a besorozás után kikerültek a frontra, a kultúra frontjára, hogy teljessétek nemes feladatukat a többi kipróbált néhány ezerrel együtt.

Belátom, hogy ez a szaporulat nincsen arányban könyvtárunk állományával, természetes azonban, hogy e százaléknak alacsonynak kell lennie könyvtárunk folyton szaporodó nagysága és anyagi erőinknek csökkenő iránya folytán.

De azt remélem, hogy gazdasági egyensúlyba jutásunk következtében a könyvbeszerzés relatív száma emelkedni fog, mert ránk nézve is állania kell annak az elvnek, hogy a gazdaság és a kultúra egyenes arányban vannak.

Most pedig emlékezzünk meg egyetlen halottunkról Szabotnik Ferencről, aki 1932. év szeptember 17-én hagyott itt bennünket, 61 éves korában. Hat elemi iskola útravalójával indult a világnak és 11 éves korában jött ide Becsére, és lépett be mint egyszerű kis inas az öreg Schumacher Rudolf szolgálatába. 16 éves korában, hűséges szolgálatát végezve, lemetszette karját a cséplőgép, s ez időtől kezdve fél kézzel munkált és dolgozott, talán még több törekvéssel, mintha testi hiányát a munka többletével s előrehaladásának tempójával akarta volna egyensúlyba hozni. Szakiskolája nem volt, de szorgalma, törekvése, a tudásra vágyó éhsége folytonosan előre hajtotta, s egymásután tette le jeles eredménnyel a gőzgépkezelő vizsgát, a motorok szerkezetéről és kezeléséről előírt vizsgát, elvégezte a galvanizáló, majd a galvano-

•

plasztikai tanfolyamot. 26 évig volt a Schumacher cég szolgálatában, s még mielőtt önállósította magát, elnyerte Budapesten hosszú és hű szolgálatának jutalmául a kivételes nagy ezüstérmét. Tudását és műveltségét minden külső segítség nélkül hamarosan odafejlesztette, hogy 21-22 éves korában könyvet kezdett írni a félkezü iparos, mert úgy találta, hogy azok a könyvek, amelyek a vizsgázó gépkezelők előkészítésére szolgálnak, részben e célnak nem felelnek meg, részben túlságosan drágák. A hat elemi iskolás iparos könyvet írt, amely még ma is vezérfonala a vizsgázó gépkezelőknek. Az első kiadást, 300 darabot, Gavanszki Bozsidár kézi nyomdájában nyomták ki, s ekkor a megboldogult öreg Schumacher Rudolf azt mondta, na most ez elég lesz 10 évre. De kilenc hónap alatt elfogyott az első kiadás. A második kiadás 1000 példányban jelent meg, míg az utolsó, tizedik kiadás 10 000 példányszámban, s most már nemcsak magyarul, de szerbül és németül is. Ő maga is beszélt mind a három nyelven. Híre a szakkörökben országszerte elsőrangú volt, és Szegeden könyveivel elnyerte a legnagyobb kitüntetést, az arany oklevelet. Egy ízben a török császári palota légfűtő főgépészének rendelésére elküldötte könyvét a császári palotába, s onnan egy török aranyat kapott ajándékba, amely még most is ott függ gazdátlanul maradt óraláncára forrasztva. Fél kézzel többet dolgozott, mint más ember két kézzel egész életében. Kéziratban már csaknem kész volt a motorokról írott újabb könyve, de annak kiadásában már a halál meggátolta.

Nemcsak a Népkörnek volt tagja, alapító tagja, majd könyvtárosa, idősebb korában pedig pártoló tagja az Iparos Legényegyletnek is.

A kor divatjának hódolva ő is foglalkozott az örökmozgó megoldásával. De józan belátása, ön maga szerezte műveltsége és erős gyakorlati esze rövidesen levonta a következtetést, hogy ezt lehetetlen megcsinálni.

S ennek a törvénynek, amelyet oly pontosan felismert, ő is áldozatul esett, a nagyon is időhöz kötött kis motor: a szíve megállott.

Mindnyájunk nevében idézem őt, mint ebből a földből kisarjazott őserőt, az ebből a talajból fölfelé törekvő ősakaratot, idézem az ő kultúrszomját, teremteni akarását és tudását, idézem mint példaképet és mintaképet mindnyájunk számára, kik itt ezeken a tájakon élünk.

●

S emlékünök megörökítésére, íme, leteszem a Népkör asztalára életének művét, hogy azt könyvtárunkba elhelyezve emberi igazságot szolgáltassunk neki.

Boldog és teremtő erejű legyen emléke!

*

Igen tisztelt közgyűlés! Vezető eszméink távlatába helyezve körünk életét és munkásságunkat, íme, Önök előtt áll egy év anyaga az ítélkezésre.

Hálás köszönetet mondva velem együttműködő tisztviselőtársaim lelkes igyekezetéért és támogatásáért, kérem Önöket, hogy jelentésemet tudomásul véve nekünk a felmentést megadni szíveskedjenek.

1933

•

•

•